

Η ΝΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΜΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η θωράκισή του από τα ελληνικά δικαστήρια

Ανάμεσα στο περιβάλλον και τον άνθρωπο υπάρχει μια διαλεκτική σχέση, μια σχέση δηλαδή συνεχών αλληλεπιδράσεων και αλληλεπηρερώσεων. Από τη μια μεριά το περιβάλλον παρέχει ένα ευρύ φάσμα δυνατοτήτων στον άνθρωπο, ο οποίος όμως χρησιμοποιεί τις δυνατότητες αυτές για να το μεταβάλλει ανάλογα με τις ανάγκες του. Από τη διαλεκτική αυτή σχέση γεννιάται και ο πολιτισμός, ο οποίος έχει βέβαια την υλική και την πνευματική του πλευρά, αλλά η πρώτη κατευθύνεται πάντα από τη δεύτερη, ώστε παρακολουθώντας τα καλλιτεχνικά μνημεία που σώθηκαν στην πορεία του χρόνου να μπορούμε να παρακολουθήσουμε και την ιστορία της πνευματικής διάστασης του πολιτισμού.

Στη διατήρηση λοιπόν της υλικής διάστασης της πολιτισμικής μας κληρονομιάς συμβάλει από τη μια μεριά η εφαρμοσμένη Οικολογία και από την άλλη το ίδιο το Κράτος με τη θέσπιση ειδικών διατάξεων. Τις διατάξεις αυτές και την εφαρμογή και ερμηνεία τους από τα ελληνικά δικαστήρια θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε σε γενικές γραμμές στο σύντομο αυτό άρθρο. Θα πρέπει όμως προκαταβολικά να αναφερθεί ότι οι συγκεκριμένες διατάξεις βρίσκονται εγκατασπαρμένες σε όλη την έννομη τάξη μας, αλλά και σε διεθνείς συνθήκες, τις οποίες έχει κυρώσει η χώρα μας. Από την πλευρά του ελληνικού εσωτερικού δικαίου μπορεί να τις βρει κανείς σε διάφορα νομοθετικά κείμενα, από τον ανώτατο ιεραρχικά κανόνα δικαίου, το Σύνταγμα, μέχρι και σε απλές διοικητικές πράξεις. Τέλος, ως προς τις αποφάσεις των δικαστηρίων, σημειώνεται μια ιδιαίτερη δραστηριότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας, από το οποίο προέρχονται και οι περισσότερες από αυτές.

Γεώργιος - Ελευθέριος Τριχίλης

Εννοιολογικός και νομοθετικός προσδιορισμός του πολιτιστικού περιβάλλοντος¹

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να περάσουμε στον εννοιολογικό προσδιορισμό του πολιτιστικού περιβάλλοντος, όπως αυτός προκύπτει από τα ίδια τα νομοθετικά κείμενα. Προκειμένου η Νομική Επιστήμη να προσδιορί-

σει με κανόνες δικαίου τη συγκεκριμένη έννοια, βασίζεται αλλά και δεσμεύεται από την οικολογία και τα πορίσματα της τεχνικής και της επιστήμης. Ο κανόνας δικαίου αποτελεί το μέσο με το οποίο παίρνουν δικαιοδική μορφή και περιεχόμενο τα οικολογικά δεδομένα και η επιστημονική και τεχνική εξέλιξη.

Για πρώτη φορά σε συνταγματι-

κό επίπεδο αναφέρεται και καθιερώνεται η προστασία του πολιτιστικού μας περιβάλλοντος από το άρθρο 24 του Συντάγματος του 1975, και μάλιστα ως υποχρέωση του Κράτους, που πρέπει να λαμβάνει προληπτικά ή κατασταλακτικά μέτρα. Το γεγονός αυτό αποτελεί έμφαση του συνταγματικού νομοθέτη στην προσπάθειά του να εκφράσει τις σύγχρονες διεθνείς

επικρατούσες απόψεις για την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος από τις ενέργειες των ιδιωτών, στο πλαίσιο πάντα ενός φιλελεύθερου ανταγωνιστικού οικονομικού συστήματος. Σε ειδικότερη νομοθετική διάταξη² περιλαμβάνεται ορισμός του πολιτιστικού περιβάλλοντος το οποίο ορίζεται ως «τα ανθρωπογενή στοιχεία του πολιτισμού και χαρακτηριστικά, όπως αυτά διαμορφώθηκαν από την παρέμβαση και τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον, περιλαμβανομένων των ιστορικών χώρων και της καλλιτεχνικής και πολιτιστικής εν γένει κληρονομιάς της χώρας».

Σε επίπεδο τυπικού νόμου ανατίθεται η προστασία του συγκεκριμένου εννόμου αγαθού στο νόμο 5351/32 (που αποτελεί κωδικοποίηση παλαιότερων διατάξεων) και στο νόμο 1469/50, οι οποίοι εισάγουν μια σειρά προστατευτικών διατάξεων, που η ανάλυση τους θα ακολουθήσει, καθώς επίσης και τις διαδικαστικές προϋποθέσεις, που απαιτούνται για την προστασία αυτή, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει ότι ο συγκεκριμένος στόχος επιτυγχάνεται πάντα. Υπάρχει εξάλλου ο νόμος 880/79, ο οποίος καθορίζει τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης που δίνεται στους ιδιοκτήτες κτηρίων, που έχουν χαρακτηρισθεί ως «διατηρητέα». Υπάρχουν ακόμη και δύο νόμοι του 1981, οι οποίοι κύριων οριζώντων διαθνείς συμβάσεις. Από αυτές η πρώτη αφορά την προστασία των πολιτισμικών αγαθών που κινδυνεύουν από ένοπλες συρράξεις και η δεύτερη τη δημιουργία κοινής γνώμης με αυξημένο ενδιαφέρον για την αξία των αρχαιολογικών ευρημάτων³. Όπως ανεφάρθη και παραπάνω, υπάρχει επίσης ένα πλήθος διατάξεων, που βρίσκονται ως μεμονωμένα άρθρα σε άσχετους νόμους ή που περιλαμβάνονται σε νομοθετικές ρυθμίσεις κατώτερης τυπικής ισχύος από τον τυπικό νόμο. Θα ήταν λοιπόν χρήσιμο στο σημείο αυτό να δούμε τι σημαίνει και τι περιλαμβάνουν οι

προστατευτικές αυτές διατάξεις, κατά πόσον προστατεύουν πραγματικά το πολιτιστικό μας περιβάλλον και, το σπουδαιότερο, πώς εφαρμόζονται στην πράξη, όπως αυτό διαφαίνεται μέσα από τις αποφάσεις των ελληνικών δικαστηρίων.

Η νομολογιακή θεμελίωση της προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος

Προσεγγίζοντας την ουσία της προστασίας του εννόμου αυτού αγαθού, θα έπρεπε πρώτα να διακρίνουμε σ' αυτό δύο μεγάλες κατηγορίες. Από τη μια τους ιστορικούς και αρχαιολογικούς χώρους και από την άλλη τα μεταγενέστερα οικοδομήματα ή ενότητες κτηρίων που «χρηζουν ειδικής κρατικής προστασίας», τα ονομαζόμενα «διατηρητέα» ή «παραδοσιακοί οικισμοί» αντιστοίχως. Όσον αφορά την πρώτη κατηγορία, υπάρχει τώρα μια πλούσια νομολογιακή παρακαταθήκη του ΣτΕ, ακόμα και πριν από τη συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Α. Κατ' αρχάς απαιτείται η έκδοση ατομικής διοικητικής πράξεως, και δη υπουργικής απόφασης, για το χαρακτηρισμό ενός χώρου ως ιστορικού ή αρχαιολογικού. Ο χαρακτηρισμός αυτός συνεπάγεται την επιβολή περιορισμών στην ατομική ή μη ιδιοκτησία, που βρίσκεται μέσα στο χαρακτηρισμένο αυτό χώρο. Οι περιορισμοί αυτοί συνεπάγονται είτε την απαγόρευση ανεγέρσεως κτισμάτων είτε την επιχείρηση γενικά κάποιου έργου, ανεξάρτητα από τις διατάξεις του Γ.Ο.Κ.⁴, εφόσον κρίνεται ότι θλάπτεται από το συγκεκριμένο έργο, έμμεσα ή άμεσα, υλικώς ή αισθητικώς, παρακείμενος ιστορικός ή αρχαιολογικός χώρος⁵.

Ο περιορισμός μπορεί να φτάσει μέχρι σημείου ανακλήσεως της πολεοδομικής άδειας για την εκτέλεση οικοδομικών εργασιών. Αυτό συμβαίνει γιατί η

λήψη οποιοδήποτε διοικητικού μέτρου στριβεί σε κάποιους λόγους δημοσίου συμφέροντος. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η οικοδομική άδεια στηρίζεται σε λόγους οικιστικής πολιτικής, στη λύση του στεγαστικού προβλήματος και γενικά στην οικονομική ανάπτυξη. Η ανάκλησή της ωστόσο στηρίζεται σε λόγους ευρύτερου δημοσίου συμφέροντος, όπως είναι η προστασία της πολιτισμικής μας κληρονομιάς. Όλοι αυτοί οι περιορισμοί πάντως δε φτάνουν μέχρις αναίρεσεως της ιδιοκτησίας που βρίσκεται σε έναν τέτοιο χώρο, αφού ο ιδιοκτήτης μπορεί να την πουλήσει ή να αναθέσει σε τρίτο την κτηματογράφηση, το διαχωρισμό και τη διαίρεσή της σε περισσότερα τμήματα με σκοπό γενικά την οικονομική εκμετάλλευσή της⁶.

Η προστασία βέβαια που παρέχεται στο έννομο αγαθό του πολιτιστικού περιβάλλοντος μπορεί να έχει και αρνητική όψη, να απαγορευθεί, για παράδειγμα, η κατεδάφιση ήδη υπάρχουσας οικοδομής εφόσον κριθεί ότι από αυτή θλάπτεται αρχαίο ή ιστορικό εν γένει μνημείο. Ανάμεσα στους περιορισμούς που επιβάλλονται στην ατομική ιδιοκτησία για την προστασία του αγαθού αυτού είναι εξάλλου και η απαγόρευση της λατομίας και εκσκαφής για πορισμό υλικού καθώς και η κατασκευή ασβεστοκαμίνου σε απόσταση 500 μέτρων από κάθε ορατό μνημείο.

Τέλος είναι δυνατόν η ατομική ιδιοκτησία να απαλλοτριωθεί προκειμένου να διενεργηθεί έρευνα με ανασκαφές ή με άλλο τρόπο, ακόμα και αν δεν προκύπτει με βεβαιότητα η ύπαρξη των αναζητούμενων μνημείων αρκεί η σοβαρή πιθανολόγηση ανευρέσεώς τους. Επιτρέπεται επίσης και η αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτων, που, λόγω του όγκου τους ή της θέσης τους, παρεμποδίζουν τη θέα προς αρχαία μνημεία ή παρακλώδιουν την πρόσβαση σ' αυτά. Οι απαλλοτρίώσεις αυτές γίνονται από τη Διεί-

κής αιτιολογίας, όπως όλες οι ατομικές διοικητικές πράξεις. Η κρίση όμως αυτή της Διοικήσεως είναι τεχνικό χαρακτηρισμό και γι' αυτό δεν υπόκειται σε περαιτέρω έλεγχο του ακυρωτικού δικαστηρίου ως προς την ορθότητα της⁷.

Β. Όσον αφορά τώρα τη δεύτερη κατηγορία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, τα λεγόμενα διατηρητέα, θα πρέπει να πούμε ότι ο ίδιος ο νόμος⁸ δίνει έναν ορισμό γι' αυτά αναφέροντας ότι πρόκειται για οικοδομήματα παλιότερα του έτους 1830 ή κτίσματα που έχουν ιστορική σπουδαιότητα, αν και είναι νεότερα του 1830, ή οικοδομήματα ή μνημεία μεταγενέστερα του 1830 που χαρακτηρίζονται ως έργα τέχνης για τα οποία απαιτείται ειδική προστασία. Φυσικά και στη συγκεκριμένη περίπτωση απαιτείται ειδική ατομική διοικητική πράξη για το χαρακτηρισμό ενός οικοδομήματος ως διατηρητέου εκ μέρους της Διοικήσεως.

Από τη στιγμή που θα χαρακτηρισθεί ένα κτήριο ως διατηρητέο απαιτείται η προηγούμενη άδεια της Διοικήσεως για οποιαδήποτε οικοδομική εργασία σ' αυτό ή για την κατεδάφισή του. Παρόμοια άδεια απαιτείται και για τις εσωτερικές δομικές εργασίες, στο μέτρο που αυτές θα μπορούσαν να επηρεάσουν και τις εξωτερικές πλευρές του οικοδομήματος. Φυσικά οι ίδιοι περιορισμοί ισχύουν και για τους παραδοσιακούς οικισμούς ως σύνολα. Τέλος υπάρχει περίπτωση να χαρακτηρισθεί τμήμα μόνο κτιομάτος ως διατηρητέο και αργότερα να επεκταθεί ο χαρακτηρισμός αυτός σε όλο το κτήριο⁹.

Οι περιορισμοί αυτοί της ατομικής ιδιοκτησίας ισχύουν και για τα οικοδομήματα εκείνα που βρίσκονται στην κυριότητα του Δημοσίου· ισχύουν ακόμα κι αν είναι αυτό ετοιμόρροπο, επικίνδυνο ή κατεδαφισμένο, αν είναι δεκτικό επισκευής ή όχι, ή αν η επισκευή του είναι δυσανάλογα μεγάλη για τον ιδιοκτήτη του, ιδιώτη ή Δημόσιο νομικό πρόσωπο. Ειδικά για την τελευταία

περίπτωση υπάρχει μια προβληματική σε σχέση με την κάλυψη των εξόδων της επένθεσης.

Κρίθηκε πράγματι αρκετά πρόσφατα από το ΣΤΕ¹⁰ ότι σύμφυτη με την έννοια της κρατικής προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος είναι και η δυνατότητα της Διοίκησης να υποχρεώσει τον ιδιοκτήτη διατηρητέου να το αποκαταστήσει στην αρχική του μορφή. Τις δαπάνες για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων αυτών επιωρίζεται ο ιδιοκτήτης ή νομέας των εν λόγω ακινήτων, εφόσον δεν υπερβαίνουν ένα εύλογο κατά την κρίση του δικαστή όριο. Αν αυτό συμβαίνει, γεννάται τότε απευθείας από το Σύνταγμα¹¹ αξίωση του ιδιοκτήτη ή νομέα για συμμετοχή του Δημοσίου ή του οικείου Ο.Τ.Α. στη συγκεκριμένη δαπάνη, της οποίας συμμετοχής το μέτρο θα καθορισθεί και πάλι από το δικαστή.

Η θεωρητική βάση της λύσης αυτής θρίσκειται στο γεγονός ότι η πολιτισμική μας κληρονομία αποτελεί υπόθεση που ενδιαφέρει όλο το κοινωνικό σύνολο και ανήκει σε όλους μας και όχι μόνο στον ιδιοκτήτη του συγκεκριμένου ακινήτου που έχει χαρακτηρισθεί διατηρητέο. Λογικό λοιπόν είναι να συμμετάσχει όλη η κοινωνία στη διατήρηση του εννόμου αυτού αγαθού μετακυλιώντας τις δαπάνες επισκευής από το άτομο στο σύνολο. Παρ' όλη όμως την ορθότητα της θέσης αυτής, θα πρέπει να αναφερθεί ότι στην ουσία παραμένει ανεπάρμοστη. Ο Ν. 880/79 ορίζει τον τρόπο και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών κτηρίων που χρήζουν ειδικής κρατικής προστασίας, αλλά είναι τόσο πολλές και περίπλοκες οι γραφειοκρατικές διαδικασίες, ώστε η κρατική αυτή αρωγή είτε καταντά φενάκη είτε έρχεται πολύ αργά για το προστατευόμενο οικοδόμημα.

Τέλος, ένας ακόμη περιορισμός που επιβάλλεται στην ιδιοκτησία προς χάρην της προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος είναι η υπο-

χρέωση του ιδιοκτήτη που πρόκειται να ανεγείρει οικοδομή να εναρμονίσει την εξωτερική εμφάνιση του κτηρίου με τις εξωτερικές όψεις των υπολοίπων κτηρίων του οικισμού μέσα στον οποίο θα ενταχθεί το συγκεκριμένο οικοδόμημα. Αυτό φυσικά συμβαίνει στους λεγόμενους παραδοσιακούς οικισμούς, οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως τέτοιοι κατόπιν διοικητικής πράξεως. Εν κατακλείδι, για τη συγκεκριμένη κατηγορία θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο ιδιοκτήτης μπορεί να συνεχίσει να εκμεταλλεύεται οικονομικά το ακίνητο του ακόμα και μετά τον χαρακτηρισμό του ως διατηρητέου ή την ένταξή του σε κάποιον παραδοσιακό οικισμό.

Γ. Ως τελευταίο σημείο του κεφαλαίου αυτού θα πρέπει να αναφερθεί το ζήτημα που ανέκυψε σχετικά πρόσφατα –από το 1986– από μια σειρά αποφάσεων του ΣΤΕ.¹² Συγκεκριμένα το άρθρο 51 του κωδικοποιητικού νόμου 5351/32 έδινε στον ιδιοκτήτη ακινήτου, που βρίσκεται σε ιστορικό ή αρχαιολογικό χώρο ή που είναι διατηρητέο, την ευχέρεια να μετατρέψει την υποχρέωση που έχει το Κράτος για προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος σε προσωρινή. Αυτό συνέβαινε, αφού ο ιδιοκτήτης μπορούσε να υποβάλει αίτηση στη Διοίκηση για απαλλοτρίωση του ακινήτου του και αν περνούσε άπρακτα μία διετία, το ακίνητο καθίστατο αυτοδικαίως διαθέσιμο για τον ιδιοκτήτη του, πράγμα που συνέβαινε τις περισσότερες φορές.

Από τη θέσπιση του Συντάγματος του 1975 όμως και μετά το Κράτος αναλαμβάνει για πρώτη φορά υποχρέωση για αυξημένη προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος και επέκταση της προστασίας αυτής στο δηνηκές. Από το 1986 λοιπόν, και κατά πάγια νομολογία του ΣΤΕ, το άρθρο αυτό κρίνεται αντισυνταγματικό και μέχρι τη θέσπιση νέων νομοθετικών ρυθμίσεων, οι προφιστάμενες θα θεωρούνται σύμφωνα με το άρθρο 112 § 1 του Συντάγματος. Έτσι λοιπόν η προστασία δεν

παύει μετά την άπρακτη παρέλευση της διετίας, αλλά συνεχίζεται στο διηνεκές.

Το Σύνταγμα του 1975, καθιερώνοντας και κατοχυρώνοντας την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος, αποτέλεσε το μοχλό για μια ακόμη ευνοϊκή εξέλιξη. Υπάρχει συγκεκριμένα δυνατότητα ορισμένα κτήρια να χαρακτηρίζονται ως διατηρητέα όχι μόνο για το αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον που παρουσιάζουν αλλά και γιατί συνδέονται με την πολιτική και πολιτισμική ιστορία του ελληνικού Έθνους. Ως παράδειγμα φέρονται κατοικίες προώπων που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ελληνική ιστορία και τον πολιτισμό, ή θέατρα, που διαδραμάτισαν, κατά την κρίση των αρμοδίων οργάνων, σπουδαίο ρόλο στην ιστορία του ελληνικού θεάτρου¹³. Εύκολα βλέπει λοιπόν κανείς την κεφαλαιώδη σημασία που είχε η ασπίδα που πρόσφερε ο συνταγματικός νομοθέτης του 1975 στην πολιτισμική μας κληρονομία καθώς και το πώς μπόρεσαν τα ελληνικά δικαστήρια να εκμεταλλευτούν το νομικό αυτό στήριγμα ώστε να διευρύνουν και να παγιώσουν την προστασία αυτή.

Συμπεράσματα

Εδώ και πολλές δεκαετίες είχε δημιουργηθεί για την πολιτισμική μας κληρονομία μια δυσμενής κατάσταση από παράλληλες αρμοδιότητες και επικαλύψεις διαφόρων οργάνων, νομοθετικές συγχύσεις και κενά. Στη λύση του προβλήματος αυτού συνέβαλαν και συμβάλλουν τα ελληνικά δικαστήρια, στο μέτρο που το Κράτος συμμορφώνεται με τις αποφάσεις τους, αλλά και που οι ιδιώτες προσφεύγουν σε αυτά επειδή θεωρούν τις αποφάσεις τους καθοριστικές και ουσιαστικές. Τη σοβαρότερη υποστήριξη όμως τους την έδωσε το ίδιο το Σύνταγμα του 1975 που καθιέρωσε την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος και έδινε εξουσιοδότηση στον κοινό νομοθέτη να ρυθμί-

σει τη Διοικητική διαδικασία ώστε να γίνει πραγματικότητα η συνταγματική αυτή επιταγή. Τα δικαστήρια βέβαια, και ειδικότερα το ΣτΕ, δεν απομακρύνθηκαν από τις παραδοσιακές θέσεις τους ως προς την κλασική αντίληψη της προστασίας του δικαιώματος της ιδιοκτησίας. Εν τούτοις δείχνουν αυξανόμενη αποφασιστικότητα ως προς τη συμπλήρωση των νομοθετικών κενών και ως προς την ερμηνεία της νομοθεσίας¹⁴. Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις που τα ιδιωτικά και εργαλειακά συμφέροντα έφτασαν σε εκκρίσιμους, ύβρεις και απειλές, απέναντί τους όμως στάθηκε η ελληνική δικαιοσύνη – και ειδικά το ΣτΕ – πραγματικό προπύργιο της προστασίας της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, στερεώνοντας τη Διοίκηση στις αποφάσεις της και ενισχύοντας τη θέση υπηρεσιακών στελεχών που έκαναν όπως έπρεπε το καθήκον τους.

Σημειώσεις

1. Ο όρος «πολιτιστικό περιβάλλον» χρησιμοποιείται στο Σύνταγμα σε αντιδιαστολή με το «νομικό περιβάλλον» και θεωρείται ακριβέστερο, από νομική άποψη, του όρου «πολιτισμική κληρονομία».
2. Πρόκειται για την έκτη παράγραφο του πρώτου άρθρου του νόμου 360/76.
3. Είναι οι νόμοι 1126/81 και 1127/81, που κυρώσαν αντίστοιχα τη διεθνή συνθήκη των Παρισίων της 23.11.72 και της Χάγης της 14.5.54.
4. Απόφασεις 2386-2388/71 του ΣτΕ.
5. Απόφαση 1943/71 του ΣτΕ.
6. Και πάλι πρόκειται για στοιχεία που περιλαμβάνονται σε απόφαση του ΣτΕ και μάλιστα την 3177/78.
7. Απόφαση 1935/71 του ΣτΕ.
8. Είναι το άρθρο 52 του κωδικοποιητικού νόμου 5351/32 και τα άρθρα 1&5 του νόμου 1469/50.
9. Απόφαση 2305/83 του ΣτΕ.
10. Πρόκειται για μια απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ, την 1097/87, μετά από παραπομπή από κάποιο τμήμα (2785, 2786/86), η οποία βασίστηκε στο άρθρο 32 § 4 του νόμου 1337/83.
11. Συγκεκριμένα από το άρθρο 24 §§ 1 και 6 του Συντάγματος.
12. Μιλάμε πάλι για την ίδια απόφαση τμήματος (2785, 2786/86), που παρέπεμπε το συγκεκριμένο θέμα στην Ολομέλεια και προκλήθηκε την έκδοση της 1097/87.
13. Απόφαση 3896/86 του ΣτΕ.
14. Όπως, για παράδειγμα, η κήρυξη του άρθρου 51 του 5351/32 αντισυνταγματικού.

Βιβλιογραφία

- Κ. Γιαννακοπούλου, «Η νομική προστασία του περιβάλλοντος», Αθήνα 1981.
Ε. Δωρή, «Το Δίκαιον των Αρχαιοτήτων», Αθήνα 1985.
Β. Δωροβίτη, «Κράτος και πολιτιστική

κληρονομιά», Αρχαιολογία 12/84.
Ευρετήριο καθ' ύλην αποφάσεων Συμβουλίου της Επικρατείας από 1971 έως 1986.

Α. Κολλιάς - Αντωνίου, «Περιβάλλον - Νομοθεσία - Δικαιώματα του Έλληνα 1987», Αθήνα 1987.

Α. Πόρτολου - Μιχαήλ, «Η έννοια του περιβάλλοντος και η ανάγκη της προστασίας του», Τσ. 1978.

Β. Ρώτη, «Ανολιγία στη νομολογία», Αθήνα 1984.

Α.Μ. Ρώτη, «Η προστασία των αρχαιοτήτων», Τριμηνιαίος Τόμος ΣτΕ Ι, σσ. 140 - 146.

Α. Σκαελληροπούλου, «Σκέψεις για το πρόβλημα του περιβάλλοντος», Τιμ. Τόμ. ΣτΕ ΙΙ, σσ. 223 - 354.

Β. Σκουρή - Α. Τάκου, «Ειδικό Διοικητικό Δίκαιο», τόμος 5, 1986.

Συνομογραφίες

ΣτΕ: Συμβούλιο της Επικρατείας.
Τ.Ο.Σ: Περιοδικό «Το Σύνταγμα».
Γ.Ο.Κ.: Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός.

The Legal Protection of our Cultural Environment

G. E. Trihili

Our civilization, which has a material and a spiritual part, was born by the dialectical relationship between Man and the environment. The material part, that is more tangible and concrete, forms the so called «cultural environment», which may be preserved by enacting special legal dispositions for its protection. The legislator is based upon science and art in order to determine it, and has set until now many rules of law of various legal validity – even constitutional articles – for its preservation. The justice, of course, has to make this protections concrete and effective.

For many years the «Council of State» has judged, that the archeological and historical sites as well as the «traditional» buildings and settlements, need to be declared as such by the Administration with a personal administrative act. It is also requested a permission by the Administration for any kind of work at them. The property may also be confiscated for an archeological search by excavations or if it hinders by the view to or the reach of a monument.

The «traditional» buildings, in particular, are liable to the same legal dispositions even if they are dilapidated and the cost of restoration is disproportionate. In this case the charge of the restoration is transferred to the State or to the Local Administration. There are also restrictions to the external appearance of buildings, which are included in «traditional» settlements.

The Greek tribunals are, a real bastion for the protection of our «cultural environment». The «Council of State» specifically, based upon the 1975 Constitution wherein this protection is introduced, has even pronounced as unconstitutional a disposition of law. The justice, in general, accomplishes its mission by interpreting and completing the Law and by supporting the Administration in taking the right decisions.